SEA/EIA 2010, Donovaly 25. – 26. máj 2010

Strategické environmentálne hodnotenie: súčasný stav a očakávané trendy jeho rozvoja

Mária Kozová

Univerzita Komenského v Bratislave
Prírodovedecká fakulta
Katedra krajinnej ekológie
kozova@fns.uniba.sk

1940 – 2010
Prírodovedecká fakulta UK

Identifikácia silných stránok v súčasnom procese SEA v rámci Európskej únie

- Proces SEA pozitívne ovplyvňuje obsah plánov, programov a ďalších strategických dokumentov
- Osobitne významne sa to prejavuje najmä v programoch spolufinancovaných Spoločenstvom
- Z výsledkov správy Európskej komisie vyplýva, že vo väčšine členských štátov sa zaznamenal prínos SEA k zlepšeniu organizácie a štruktúry celého plánovacieho procesu a k zvýšenej transparentnosti v plánovacích postupoch

Doterajšie skúseností s uplatňovaním SEA potvrdili:

- **Efektívnosť procesu SEA sa zvyšuje**, ak je integrovanou súčasťou plánovacieho a rozhodovacieho procesu.
- **Účinná integrácia SEA už do prípravnej etapy** tvorby strategického dokumentu môže zabezpečiť, že SEA bude pôsobiť nielen ako významný nástroj pri environmentálnom hodnotení strategického dokumentu, ale aj ako dôležitý nástroj v procese plánovania a rozhodovania.
- **V prípade, ak sa realizuje proces SEA až ex-post** a oddelene od prípravy strategického dokumentu, je integrácia environmentálnych cieľových hodnôt do návrhu alternatív oveľa náročnejšia, v niektorých krokoch môže dôjsť k duplicite a predĺženiu celého procesu SEA.
- **Preto sa vo viacerých krajinách hľadajú spôsoby, ako posilniť prepojenie medzi procesom tvorby strategického dokumentu, procesom SEA a postupmi ex-ante hodnotenia.** Správnosť takéhoto prístupu potvrdzujú príklady dobrej praxe a výsledky medzinárodných výskumných projektov.

Príklady metodických príručiek a manuálov využiteľných v procese SEA

Príručka vypracovaná Sieťou „Zozeleňovania programov regionálneho rozvoja“ (2006)

Užitočné prílohy:

I. Príklady alternatív na úrovni strategických cieľov / priorít (prevzaté z príručky vypracovanej v U.K.)

II. Príklady environmentálnych strategických cieľov a indikátorov používaných v rámci SEA (odporúčaných v príručke spracovanej pre praktické využitie v U.K.)

III. Obsah environmentálnej správy

IV. Kontrolný zoznam pre posúdenie či je SEA v súlade s požiadavkami Smernice SEA a či je dostatočne účinné

Príručka je dostupná aj na stránke www.enviroportal.sk

Sieť „Zozelenenie programov regionálneho rozvoja (GRDP)“ vyvinula produkty, ktoré pomáhajú verejným inštitúciám dodať plnú vážnosť environmentálnym otázkam v miestnom a regionálnom rozvoji.

Účastníci semináru v Exeteri, Anglicko, v roku 2006.

NECE and Regional Environmental Center for Easter and Central Europe, 007: **Protocol on SEA. Resource Manual to Support Application of the NECE Protocol on SEA.** Draft Final. 224 p.

Manuál zdôrazňuje potrebu integrácie SEA do prípravy strategických dokumentov a uvádza príklady, ako formulovať alternatívne riešenia pri vypracovaní plánov a programov

Figure A4.1: Alternative options that may be considered in plan- or programme-making

Manuál uvádza kontrolný zoznam pre zabezpečenie kvality (príklady hodnotenia)

Zdroj: UNECE and Regional Environmental Center fot Easter and Central Europe, 2007: **Protocol on SEA. Resource Manual to Support Application of the UNECE Protocol on SEA.** Draft Final. 224 p.

Objectives and context

- The plan's or programme's purpose and objectives are made clear.
- Environmental issues and constraints, including international and EC environmental protection objectives, are considered in developing objectives and targets.
- SEA objectives, where used, are clearly set out and linked to indicators and targets where appropriate.
- Links with other related plans, programmes and policies are identified and explained.
- Conflicts that exist between SEA objectives, between SEA and plan objectives and between SEA objectives and other plan objectives are identified and described.

Scoping

- Relevant authorities with environmental, including health, responsibilities are consulted in appropriate ways and at appropriate times on the content and scope of the Environmental Report.
- The assessment focuses on significant issues.
- Technical, procedural and other difficulties encountered are discussed; assumptions and uncertainties are made explicit.
- Reasons are given for eliminating issues from further consideration.

Alternatives

- Realistic alternatives are considered for key issues, and the reasons for choosing them are documented.
- Alternatives include 'do minimum' and/or 'business as usual' scenarios wherever relevant.
- The environmental effects (both adverse and beneficial) of each alternative are identified and compared.
- Inconsistencies between the alternatives and other relevant plans, programmes or policies are identified and explained.
- Reasons are given for selection or elimination of alternatives.

Baseline information

- Relevant aspects of the current state of the environment and their likely evolution without the plan or programme are described.
- Environmental characteristics of areas likely to be significantly affected are described, including areas wider than the physical boundary of the plan area where it is likely to be affected by the plan.
- Difficulties such as deficiencies in information or methods are explained.

Prediction and evaluation of likely significant environmental effects

- Effects identified include the types listed in the Directive (biodiversity, population, human health, fauna, flora, soil, water, air, climate factors, material assets, cultural heritage and landscape), as relevant; other likely environmental effects are also covered, as appropriate.
- Both positive and negative effects are considered, and the duration of effects (short, medium or long-term) is addressed.
- Likely secondary, cumulative and synergistic effects are identified where practicable.
- Inter-relationships between effects are considered where practicable.
- The prediction and evaluation of effects makes use of relevant accepted standards, regulations, and thresholds.
- Methods used to evaluate the effects are described.

[32] From *A Practical Guide to the SEA Directive*, Appendix 9, United Kingdom Office of the Deputy Prime

Príručka (usmernenie) k hodnoteniu nepriamych a kumulatívnych vplyvov ich vzájomných interakcií (1999) je dostupná aj na stránke www.enviroportal.sk

OFFICE FOR OFFICIAL PUBLICATIONS
OF THE EUROPEAN COMMUNITIES
L-2985 Luxembourg

ISBN 92-894-1337-9

Environment themes

General
Water
Land
Air
Industry
Waste
Nature
Urban
Funding
Law
Economics
Assessment
Nuclear issues
Risks
Education

See our publications catalogue at:
http://europa.eu.int/comm/environment/pubs/home.htm

European Commission

Guidelines for the Assessment of Indirect and Cumulative Impacts as well as Impact Interactions

May 1999

Cooper, L. M.:
Guidelines for Cumulative Effects Assessment in SEA of Plans, 2004

Prríručka (usmernenie) je dostupné na stránke
http://www3.imperial.ac.uk/pls/portallive/docs/1/21559696.PDF

Imperial College London

Guidelines for
Cumulative Effects Assessment
in SEA of Plans

Lourdes M Cooper
Environmental Policy and Management Group
Department of Environmental Science and Technology
Imperial College London

This document should be cited as:-
Cooper, L. M. (2004), *Guidelines for Cumulative Effects Assessment in SEA of Plans*, EPMG Occasional Paper 04/LMC/CEA, Imperial College London.

©EPMG, 2004, Imperial College London

Typ	Hlavné charakteristiky	Príklady
Zvyšovanie účinku v čase	Časté, opakujúce sa a paralelne prebiehajúce vplyvy na životné prostredie	Stúpajúci (zvyšujúcu sa) hluk pochádzajúci z viacerých zdrojov rozvojových aktivít
Časové oneskorenie účinkov	Dlhšia časová doba medzi príčinou a dôsledky	zmeny hladiny podzemnej vody, ktorá má vplyv na ekológiu mokradí
Využívanie priestoru nad rámec prípustnej kapacity	Vysoká záťaž vplyvov na životné prostredie	dopravné zápchy v dôsledku prudkého nárastu aktivít v oblasti alebo neúnosná fragmentácia biotopov voľne žijúcich živočíchov
Cezhraničný pohyb	Vplyvy sa prejavia vo väčšej vzdialenosti od zdroja	Diaľkový prenos znečisťujúcich látok v ovzduší
Fragmentácia	Zmeny krajinnej štruktúry	Fragmentácia lesov
Synergické účinky	Účinky vyplývajúce z pôsobenia viacerých zdrojov, alebo vplyvy, ktoré sa svojou povahou odlišujú od jednotlivých vplyvov	Kombinácia SOx a NOx vytvárajúce smog

Príručka sa venuje aj typológii kumulatívnych účinkov

Zdroj: Cooper, L., M.: Guidelines for Cumulative Effects Assessment in SEA of Plans, 2004

Imperial College London

Guidelines for Cumulative Effects Assessment in SEA of Plans

Lourdes M Cooper
Environmental Policy and Management Group
Department of Environmental Science and Technology
Imperial College London

This document should be cited as:-
Cooper, L. M. (2004). *Guidelines for Cumulative Effects Assessment in SEA of Plans*, EPMG Occasional Paper 04/LMC/SEA, Imperial College London.

©EPMG, 2004, Imperial College London

Európska komisia
Riaditeľstvo pre životné prostredie

Hodnotenie plánov a projektov významne ovplyvňujúcich lokality sústavy NATURA 2000

Metodická príručka k ustanoveniam článkov 6 (3) a 6(4) smernice o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín 92/43/EHS

November 2001

Preložená z anglického vydania:
Assessment of Plans and Projects Significantly Affecting Natura 2000 Sites: Methodological Guidance on the Provisions of Article 6 (3) and 6 (4) of the „Habitats“ Directive 92/43/EHS; ktoré vydal **Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002**

Dostupné na stránke: http://www.sopsr.sk/files/Natura.pdf

Strategické environmentálne hodnotenie a biodiverzita.

Príručka pre odborníkov, jún, 2004

Dostupné na stránke:
http://www.rspb.org.uk/Images/SEA_and_biodiversity_tcm9-133070.pdf

Strategic Environmental Assessment and Biodiversity: Guidance for Practitioners

June 2004

Countryside Council for Wales, English Nature, Environment Agency, Royal Society for the Protection of Birds

Prepared by South West Ecological Surveys, Levett-Therivel sustainability consultants and Oxford Brookes University

Sekretariát Dohovoru o biologickej diverzite (CBD), Holandská komisia pre environmentálne posudzovanie

Biodiverzita v posudzovaní vplyvov, Podkladový materiál k CBD. Rozhodnutie VIII/28, Odporúčaná príručka o biodiverzite. 2006. 72 s.

Dostupné na stránke:
http://www.cbd.int/impact/guidelines.shtml

Levett–Therivel sustainability consultants: Strategické environmentálne hodnotenie a klimatická zmena. Príručka pre odborníkov.
Jún, 2007.

Dostupné na stránke:
http://www.environment-agency.gov.uk/static/documents/Research/seaccjune07_1797458.pdf

Strategic Environmental Assessment and climate change: Guidance for practitioners

Revised June 2007

Levett-Therivel sustainability consultants

Environment Agency

Cyngor Cefn Gwledig Cymru
Countryside Council for Wales

UK Climate Impacts Programme

NATURAL ENGLAND

InteREAM

CAG consultants

Hodnotenie kvality a účinnosti procesu SEA - príklad z Veľkej Británie

Zdroj: Riki Therivel, Levett-Therivel and Oxford Brookes University, 2009: ***TRENDS IN SEA/SA***

(Spracované na základe prieskumu respondentov, ktorí sa podieľali na vypracovaní dokumentácie k procesu SEA v r. 2001 až 2008)

Dostupné na www.**levett-therivel**.co.uk/index_files/CLG08.ppt

Prínosy

Overovaná hypotéza:

Väčšina procesov SA (sustainable appraisal)/ SEA priniesla zmeny v plánoch

Hypotéza sa potvrdila

(okrem 20%)

Zdroj: Riki Therivel, Levett-Therivel and Oxford Brookes University, 2009: ***TRENDS IN SEA/SA***

Ďalšie prínosy

Overovaná hypotéza: "SA / SEA zvýšila povedomie o aspektoch udržateľnosti"…

Hypotéza sa potvrdila: Je však prekvapujúce, že v 2008 bolo menej kladných odpovedí než v 2005 (prečo?)

Zdroj: Riki Therivel, Levett-Therivel and Oxford Brookes University, 2009: ***TRENDS IN SEA/SA***

Overovaná hypotéza: **“SA / SEA prispela k lepšiemu pochopeniu plánu**

Hypotéza sa potvrdila: **viac ako 60% respondentov potvrdilo túto hypotézu**

Zdroj: Riki Therivel, Levett-Therivel and Oxford Brookes University, 2009: ***TRENDS IN SEA/SA***

Skúsenosti s hodnotením kvality dokumentácie vo Veľkej Británii (postup hodnotenia – príklady)

- **Od roku 2005 sa vo Veľkej Británii** pravidelne každý rok vypracúvajú zoznamy odporúčaných SA (sustainable appraisal) / SEA dokumentácií
- **Využíva sa pritom prehľadná tabuľka:**

SA / SEA je príkladom v týchto častiach:	**SA / SEA bola spracovaná pre:**	**webová stránka, kde je možné nájsť env. správu**
Rozsah hodnotenia	je uvedený názov	je uvedený zdroj
Alternatívy / scenáre		
Hodnotenie / prognóza vplyvov		
Účasť verejnosti, prezentácie		
SEA stanovisko		
Prepojenie na rozhodovací proces.....		

Zdroj: http://www.levett-therivel.co.uk **(táto konzultačná firma vypracovala desiatky príručiek a usmernení (napr. k procesu SEA, oceňovaniu udržateľnosti, hodnoteniu biotopov, integrovanému hodnoteniu kvality života) a pravidelne organizuj e vzdelávacie kurzy a tréningy.**

Identifikácia príkladov slabých miest v súčasnom procese SEA v rámci Európskej únie s dôrazom na situáciu na Slovensku a návrhy odporúčaní

Zo zhodnotenia Európskej komisie (2009) vyplynuli tieto závery

- Len niektoré štáty (napr. Švédsko, Slovinsko, Rakúsko) venovali vo svojich právnych predpisoch týkajúcich sa SEA osobitné **usmernenie k problematike primeraných alternatív a spôsobu ich výberu.** Podobne to platí pre **monitoring významných účinkov implementácie strategického dokumentu na životné prostredie a zdravie.**
- Iba niektoré štáty (napr. Rakúsko, Fínsko, Veľká Británia) majú vypracované **usmernenia na národnej úrovni súvisiace so zavedením indikátorov pre monitorovanie.**
- Za slabé miesto v procese SEA sa považujú aj **pomerne krátke lehoty pre pripomienkovanie priebežných výstupov a výsledných správ** o hodnotení strategického dokumentu.

Ako sú v SEA implementované požiadavky na hodnotenie účinkov strategických dokumentov na biodiverzitu a klimatickú zmenu?

- Podľa zistení sa v rámci členských štátov **otázkam zmeny klímy podrobnejšie venujú iba vybrané plány a programy** (napr. plány a programy týkajúce sa energetiky a dopravy).
- **Niektoré členské štáty EÚ si už vypracovali osobitné metodiky merania potenciálnych emisií skleníkových plynov určitých plánov a programov;** iné stanovujú cieľ „nulových emisií CO2“ (t. j. vykonávanie plánu a programu by nemalo viesť k zvýšeniu emisií skleníkových plynov) alebo identifikujú vplyvy na zmenu klímy z hľadiska očakávaného zníženia emisií skleníkových plynov (EK, 2009).
- **V rámci EÚ sa intenzívne diskutuje, aké opatrenia by sa mali prijať** v najbližších rokoch v rámci úpravy a aktualizácie politík a preventívnych nástrojov **s cieľom dosiahnuť zníženie nepriaznivého dopadu na biodiverzitu.**
- **Skúsenosti ukazujú, že je potrebné venovať v procese SEA zvýšenú pozornosť posudzovaniu účinkov na biodiverzitu a klimatickú zmenu.** Najmä na určovania účinkov implementácie strategických dokumentov na zmenu klímy chýbajú vhodné metodické príručky.

Situácia na Slovensku - príklady silných a slabých stránok SEA

Silné stránky SEA

- Od nadobudnutia účinnosti zákona č. 24/2006 Z. z. sa výrazne zvýšil počet posudzovaných strategických dokumentov
- Vo viacerých správach SEA sa aplikujú princípy a kritériá udržateľného rozvoja a využívajú sa testy udržateľnosti
- Vyhovujúcu úroveň mala aj väčšina správ o hodnotení operačných programov a ďalšie správy

Slabé stránky SEA

- Zatiaľ neboli vypracované usmernenia k problematike primeraných alternatív a spôsobu ich výberu a k monitoringu účinku zámerov a opatrení strategického dokumentu na životné prostredie a zdravie
- V niektorých správach SEA sa nevenuje dostatočná pozornosť definovaniu environmentálnych cieľov, vrátane zdravotných cieľov a tieto preberajú (prepisujú) z dnes už neaktuálnych dokumentov
- Viaceré strategické dokumenty vypracúvajú správy SEA až k hotovému návrhu strategického dokumentu
- Pretrvávajú nedostatky v uplatňovaní SEA pri hodnotení územnoplánovacej dokumentácie

Situácia na Slovensku - príklady ďalších slabých stránok SEA

- **Neboli naplnené niektoré plánované návrhy opatrení na zabezpečenie úloh súvisiacich s Protokolom o SEA.** MŽP SR (2004) plánovalo sa vypracovať súbor metodických príručiek na posudzovanie vplyvov na životné prostredie, vrátane zdravia, pre jednotlivé oblasti SEA; zabezpečiť vypracovanie súboru príručiek pre jednotlivé cieľové skupiny, ktoré sa zúčastňujú na procese SEA a vypracovať metodickú príručku na monitorovanie významných vplyvov realizácie plánov a programov.
- **Slabá pozornosť sa venuje hodnoteniu kumulatívnych účinkov.**
- **Veľké rezervy sú v oblasti vypracovania a aplikovanie vhodných kritérií komplexného posudzovania kvality dokumentácie,** nezávislej kontroly kvality a účinku uplatňovania procesu SEA. Pritom je už v súčasnosti k dispozícií celý rad overených metód pre testovanie kvality (napr. pomocou jednoduchých kontrolných zoznamov) a možno využiť existujúce skúsenosti z pravidelného hodnotenia kvality dokumentácie (napr. z U.K.).
- **Ďalším nedostatkom je priamy zmluvný vzťah medzi obstarávateľom a spracovateľom posudku.**

Odporúčanie 1:

ntegrovať a prepojiť proces prípravy strategického dokumentu s SEA a ex-ante hodnotením. Takýto postup prinesie:

a) Jasnejšie vymedzenie environmentálnych cieľových hodnôt (vrátane zdravotných)

b) Kvalitnejšie definovanie a výber „primeraných“ alternatívnych riešení

c) Vhodnejší výber metód, komplexnejšie posúdenie kumulatívnych účinkov ako aj možných rizík a ohrození vyplývajúcich z realizácie navrhovaných alternatívnych riešení

d) Garanciu, že sa zostaví súbor vhodných indikátorov pre monitorovanie

Odporúčanie 2

Skvalitniť používané metódy a metodické postupy v procese SEA

a) Väčšiu pozornosti venovať hodnoteniu kumulatívnych účinkov

b) Skvalitniť posudzovanie vplyvov na biodiverzity a možných dôsledkov klimatickej zmene ako aj vypracovanie návrhov potrebných ochranných a adaptačných opatrení

c) Skvalitniť používané metódy v rámci monitoringu a prípravu návrhov súborov indikátorov

Zdroj: UNECE and Regional Environmental Center for Easter and Central Europe, 2007: ***Protocol on SEA. Resource manual*** *to support application of the UNECE Protocol on SEA. Draft Final. 224 p.*

Analytical tool	Application within the SEA process					Key features				
	Identification of issues and impacts	Analysis context and baseline	Contributing to development of alternatives	Assessment of impacts	Comparing options for decision-making	Demand for data	Cost and time requirements	Transparency for public	Ability to cope with uncertainties	
Environmental scan, and legal and policy reviews	✓	✓				o	$	😐		x
SWOT analysis	✓	✓			✓	o	$	😐	•	x
Checklists	✓					o	$	😐	•	
Matrices	✓		✓	✓	✓	o	$	☺	•	
Decision trees, impact networks	✓	✓			✓	o	$	☺		x
Overlay maps and GIS	✓	✓	✓	✓	✓	oo	$$	☺		
Trends analysis or extrapolation		✓		✓		o	$	☺	•	
Collective expert judgement	✓	✓	✓	✓	✓	o	$	😐	•	x
Modelling			✓	✓		oo	$$	☹	•	
Scenario building	✓		✓			oo	$$	☺	•	x
Life-cycle Assessment	✓	✓	✓	✓	✓	oo	$$	☹		
Cost/Benefit Analysis			✓	✓	✓	oo	$$	☹		
Multi-criteria analysis			✓	✓	✓	oo	$$	☹	•	

Key:

Application	✓	Applicable
Demand for data	o	Less
	oo	More
Cost and time requirements	$	Lower
	$$	Higher
Transparency for public	☹	Low
	😐	Moderate
	☺	High
Ability to cope with uncertainties	•	Able
Ability to address health issues	x	Low

Odporúčanie 3

Využiť krajinné plánovanie v procese SEA plánov a programov

Príkladom nám môže byť Nemecko, kde je dobre zabezpečená väzba medzi SEA / EIA / a krajinným plánovaním

Zdroj: Haaren et al., 2008

Odporúčanie 4
Zaviesť vhodný systém hodnotenia kvality SEA

- **Zvýšiť transparentnosť a objektívnosť procesu SEA**
- **Zaviesť pravidelné hodnotenie kvality dokumentácie SEA,** vrátane budovania databázy odporúčaných kvalitných dokumentácií SEA a pozitívnych príkladov procesu SEA (možno využiť ako vzor viac ako 5-ročné skúsenosti U.K.)
- **Realizovať dotazníkový prieskum na zhodnotenie celkového prínosu procesu SEA** v plánovacom a rozhodovacom procese ako aj zhodnotenie jeho ďalších prínosov
- **Vypracovať príručky a usmernenia k odporúčaných metódam a metodických postupov,** ktoré by mohli prispieť k skvalitneniu procesu SEA a skvalitneniu dokumentácie SEA